

Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Belgesel Kullanımına Yönelik Görüşleri

Opinions Of Sixth Grade Students On The Use Of Documentary In Social Studies Course

ÖZET

Günümüz eğitim sisteminde öğretim materyalleri ve öğrencilerin öğrenme biçimleri çeşitlenmiştir. Bu nedenle derse, konuya, öğrenciye göre farklılık gösteren öğretim materyallerinden hangisinin sosyal bilgiler derslerinde daha etkili olduğunu belirleme ihtiyacı hissedilmiştir. Bu çalışmanın amacı altıncı sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde belgesel kullanımına yönelik görüşlerini belirlemektir. Çalışma temel nitel araştırma deseninde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Buna göre çalışmada, Ankara ilinde bir devlet ortaokulunda okuyan 6. Sınıf öğrencilerinden rastgele seçilmiş ve gönüllü 10 öğrenci yer almıştır. Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır ve betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, belgeselin sosyal bilgiler derslerinde kullanımının öğrencinin ilgisini çeken ve öğrenmede kalıcılığı sağlayan etkili bir öğretim materyali olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler alanında belgeselin ders materyali olarak kullanımının etkililiğine yönelik bir araştırmanın daha önce yapılmamış olması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Ders Materyali, Belgesel, Kısa Belgesel Film.

ABSTRACT

In today's education system, teaching materials and learning styles of students have diversified. For this reason, it was felt the need to determine which of the teaching materials that differ according to the course, subject and student are more effective in social studies courses. The purpose of this study is to determine the opinions of sixth grade students on the use of documentaries in social studies lessons. The study was conducted in a basic qualitative research design. Convenience sampling method was used to determine the participants. The sample of the research consists of 10 randomly selected and volunteered students from 6th grade students attending a public secondary school of Ankara province. The data were collected through a semi-structured interview form and analyzed by descriptive analysis method. The fact that research on the effectiveness of using documentary as a course material in the field of social studies has not been conducted before reveals the importance of the research.

Keywords: Social Studies, Course Material, Documentary, Short Documentary Film

GİRİŞ

Eğitim dinamik bir yapıya sahiptir ve çağın koşullarına göre yöntem ve teknikler aracılığı ile kendini yenilemektedir. Toplumda meydana gelen değişimlere ayak uydurabilen, olayları eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirebilen, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek sosyal bilgiler öğretim programının amaçları arasındadır. Edgar Dale, yaşantı konisinde öğrenmenin gerçekleşmesi için ne kadar çok duyu organına hitap edilirse öğrenmelerin o denli iyi ve kalıcı olacağını vurgulamaktadır (Çilenti, 1979:40). Öğretmeler, öğrenmelerin kalıcı olması amacıyla, öğrencilerin yaş, ilgi ve zekâ türlerini sürekli gözlemleyerek yeni öğretim yolları aramaktadır. Bu yollardan biri de uygun belgeseller ile dersleri zenginleştirmektir. Belgesel film, bireyin kendini ve toplumu daha iyi anlamasına, yaşamı ve yaşam biçimini daha kolay yorumlamasına, farklı bir bakış açısı kazanmasına olanak tanıyan önemli bir araç olarak nitelendirilmiştir (Pembecioğlu, 2005:2). Alan yazında her ne kadar kısa belgesel diye bir tanım olmasa da belgeseller süre bakımından uzun metrajlı ve kısa metrajlı olarak ayrılmaktadır. Günümüzde belgeseller, “otuz dakikalık araştırmacı gazetecilik örneğinden uzun metrajlı ve sinema dilinin bütün özelliklerini taşıyan filmlere, sıradan insanların bir günlük öyküsünü anlatan video güncellerinden, realite şovlara kadar farklı biçim ve denemeler içermeye başlamıştır” (Atabey, 2005:218). Belgesel, sinemanın ve sinema ile bağlantılı tüm diğer sanatların, etkileşim halinde bulunduğu bir araçtır (Seyhan, 1998:7). Belgeselin doğuşu sinemanın doğuşu ile aynıdır. Sinema için üretilen ilk filmler kurmaca özelliğe sahip olmadığı için bir nevi belgesel olarak kabul görürler. Bu eserler gözleme dayalı bir yöntemle kayda alınmış, kurmaca olmayıp, gerçek ve günlük hayatın delilleri olarak izleyiciye aktarılmıştır. Bu filmler herhangi bir yönetmene gerek duymadan ve yazılı

Gülay Göktaş¹ 

How to Cite This Article

Göktaş, G. (2023). “Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Belgesel Kullanımına Yönelik Görüşleri” *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:111; pp:6878-6884. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.69610>

Arrival: 23 February 2023

Published: 31 May 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID: 0009-0006-7811-5379

bir metne gerek görmeden çekilen, gündelik hayatın olduğu gibi, yorum katılmadan kaydedilip izleyiciye aktarılması şeklinde gerçekleşmiştir. Bu nedenle kanıt niteliği taşıyan filmler, kameranın açısına giren, öneme sahip görülen olayları çekmiştir. Çekilen bu görüntüler, “belgesel türde röportaj filmleri (Trenin Ciotat İstasyonuna Girişi, Bahçesini Sulayan Bahçıvan), belgeseller, günlük hayattan sahneler saptayan filmler (Bebeğin Öğle Yemeği) ve aktüalite filmleri (Arabaya Binen İtalya Kralı ve Kraliçesi, Çar II. Nikola'nın Taç Giyme Töreni) ortaya çıkmıştır.” (Gündeş, 1998:15). Bu belgeseller 1907 yılına değin yaygın bir şekilde çekimi gerçekleşmiş ve perdede izleyiciye sahip olmuştur. 1907 yılından sonra ise daha çok kurgu tarzı belgeseller geniş kitleler tarafından izlenir hale gelmiştir (Gündeş, 1998:15-16). Sinemanın ulusallıktan çıkarak global bir niteliğe kavuşmasını sağlayan yönetmen Dziga Vertov'dur. Sovyet yönetmen kamera merceğinin hareketli oluşundan hareketle “Sinema-Göz” (Kino-Eye) teorisini meydana getirmiştir. Bu teori özetle, “kamera hareket eden her şeyi kaydedebilir” görüşüne dayanmaktadır. Bu teoriyi, benimseyenlerin oranı yükseldikçe öncelikle Sovyet sinema alanında daha sonra ise uluslararası alanda belgesele yoğun bir ilgi olmuştur (Rotha, 2000:65). Paul Rotha, o dönemde, belgeselin eğitimle olan ilişkisi ile ilgili, “Vertovun teknik açıdan mükemmel çekimler yapmasına karşın konuları derinliğine işleyememesi yüzünden belgesellerinin hiçbir zaman, ‘felsefi ve eğitici olmadığını’ dile getirmektedir” (Rotha, 2000:67). Ancak günümüzde gelişen teknolojiyi düşündüğümüzde derinlemesine çekim olanaklarının arttığı görülmekte, bu nedenle de belgeselin eğitim amaçlı kullanabileceği söylenebilmektedir. Eğitim amaçlı kullanılan filmler, öğrencilere dolaylı deneyimler yaşatan, öğrenme öğretme sürecini zenginleştiren araçlardır (Akbaş vd., 2015:282-296). Yazılı ve görsel araçlar vasıtası ile öğrenmeler daha az emekle olduğu gibi bilgilerin bilişsel alana da kaydedilmesi de daha kolay bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu araçlar öğrenciye gerçekçi yaşam deneyimleri sunarak ve bilginin somutlaştırılmasına olanak tanıyarak, üretilen bilginin kalıcı olmasını sağlamaktadır (Beydoğan, 2007:106). Belgeseller, ders içinde kullanabileceği gibi ders dışında da kullanılabilir. Bu nedenle ders içinde uzun metrajlı belgesel kullanımı, dersin süresi bakımından uygun olmayabilir. Bu nedenle sınıf içi öğrenmelerde kısa metrajlı belgesel tercih edilirken informal (ders dışı öğrenmeler) öğrenmelerde uzun metrajlı belgesel tercih edilebilir. Günümüzde Z kuşağı dediğimiz genç neslin teknolojik gelişmelere olan ilgi ve merakı kendinden önceki nesle oranla oldukça yüksektir. İlerleme kaydeden teknoloji sayesinde birçok kavram somut hale dönüştürülebilmektedir. Özellikle görsel imaj ve video, tarihi anlamlandırma ve bütünsel bakış sağlamaya önemli katkılar sunmaktadır. Fakat çok önemli bir husus vardır ki o da görsel, işitsel ve film gibi materyallerin öğretime negatif etkisi olmadan nasıl kullanılabilirliği (Chansel, 2003b:55). Aksi takdirde yararlı olması amacıyla kullanılan materyal zararlı hale de gelebilir. Etkili bir öğretim için öğretmenin bu konuda bilgi sahibi olması gerekir: dersten önce, ders sırasında ve dersten sonra ne yapması gerektiğini planlayarak ve kullanacağı belgeseli izleyerek sınıfa hazırlıklı gelmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece belgeselin eğitim materyali olarak kullanımının etkililiği artacaktır.

Sosyal bilgiler dersinde belgesel kullanımı gerek dünyada gerek ise ülkemizde genç neslin uzun saatler video izliyor olması ve sosyal medyayı etkin kullanıyor olması belgesel izlemenin eğitsel bir materyal olabileceğini göstermektedir. Z kuşağının kendi kendine öğrenme yeteneklerini ve dijitalle olan düşkünlükleri bilindiğinden belgeselin ders materyali olarak kullanımının son derece yararlı olacağı düşünülmektedir. Ders saatleri ve öğrencilerin çabuk sıkılmaları göz önünde bulundurularak kısa belgesellerin uzun belgesellere oranla daha etkili bir öğretim materyali olacaktır. Bu araştırmanın amacı, altıncı sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde belgesel kullanımına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- ✓ Katılımcıların hangi tür materyallerin öğrenmeyi daha iyi sağladığına yönelik görüşleri nelerdir?
- ✓ Katılımcıların, hangi tür belgesel izlemek istediklerine dair görüşleri nelerdir?
- ✓ Katılımcıların, belgesel sürelerinin ne kadar olması gerektiği hakkındaki görüşleri nelerdir?
- ✓ Katılımcıların, derste düz anlatım yerine belgesel kullanılmasının öğrenmelerini nasıl etkilediğine dair görüşleri nelerdir?
- ✓ Katılımcıların, belgesel izlemenin kendilerini geliştirip geliştirmediğine dair görüşleri nelerdir?
- ✓ Katılımcıların, belgesel izlemeye ileriki eğitim süreçlerinde de devam edilmesini isteyip istemediklerine dair görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışma, temel nitel araştırma deseni ile gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemle yapılan araştırmalar, katılımcıların herhangi bir konuya ilişkin bakış açılarının irdelendiği araştırmalardır. Böylece bakış açılarını anlamak, yorumlamak ve ortaya çıkarmak amaçlanır. Uygulamalı alanlarda ve eğitimde oldukça çok tercih edilmektedir (Merriam, 2009).

Katılımcılar

Katılımcıların belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme, çalışma için uygun olan bir grup bireyin örnekleme dahil edilmesidir. Bu örnekleme yönteminin avantajı katılımcılara kolay ulaşılabilmesidir (Fraenkel vd., 2012:99). Bu kapsamda çalışma 10 altıncı sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 6'sı kız öğrenci ve 4'ü ise erkek öğrencidir. Katılımcılar, Ankara ilinde bir devlet ortaokulunda okumaktadırlar.

Süreç

Veri toplamak amacıyla belgeseller altıncı sınıflara 2020-2021 eğitim öğretim yılından itibaren izletilmeye başlanmıştır. Toplam bir buçuk yıla yakın sürenin sonunda veriler toplanmıştır. Öğrencilerin izlediği belgeseller: 25 Litre Belgeseli, Deriner Barajı (Artvin) Belgeseli, Home (Yuva) Belgeseli, Hiroşima (Ertesi Gün) Belgeseli, Buradayım (TRT Belgesel), Asya'nın Kandilleri (Türk-İslam Bilginleri, 13 Bölüm TRT), Yeryüzü Belgeseli (11 Bölüm-BBC), Aziz Sancar Belgeseli (MEB), Fuat Sezgin Belgeseli (TRT), Yiyeyeğin Serüveni (Çay ve ekmek bölümleri-TRT Belgesel).

Verilerin Toplanması

Bu çalışmanın verileri 2021-2022 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Öğrencilerin görüşlerini tespit etmek amacıyla bu formda; "Sosyal bilgiler derslerinde kullanılan hangi tür materyaller (ders araç-gereci) öğrenmenizi daha iyi sağlar? Nedenleriyle birlikte açıklar mısınız?", "Sosyal bilgiler dersinde belgesel izlemek ister misiniz? İsterseniz hangi tür belgeselleri izlemek istediğinizi nedenleriyle birlikte açıklar mısınız?", "Sosyal bilgiler derslerinde izletilen belgesellerin süresi ne kadar olmalıdır? Konu hakkındaki düşüncelerinizi sebepleri ile yazar mısınız?", "Sosyal bilgiler derslerinde düz anlatım yerine belgesel kullanılması öğrenmelerinizi nasıl etkilemektedir? Olumlu etkiler ise nedenleri nelerdir? Olumsuz etkilemekte ise nedenleri nelerdir?", "Sosyal bilgiler derslerinde kullanılan belgesellerin sizi geliştirdiğini düşünüyor musunuz? Geliştirdiğini düşünüyorsanız hangi yönlerden geliştirdiğini yazar mısınız?", "Sosyal bilgiler derslerinde belgesel kullanımına ileriki eğitim süreçlerinizde devam edilmesini ister misiniz? Neden? Evet, çünkü; hayır, çünkü;" soruları yöneltilerek öğrencilerin görüşleri yazılı olarak alınmıştır.

Sorular oluşturulduktan sonra kapsam geçerliği, dil ve anlatım özelliklerinin gözden geçirilmesi amacıyla uzman görüşü alınmıştır. Görüşme formu oluşturulurken 2 alan eğitimi uzmanından görüş alınmıştır. Ayrıca görüşme formunu çalışma grubuna uygulanmadan önce 5 kişiden oluşan bir öğrenci grubuna pilot uygulama yapılmıştır. Böylece soruların açık, anlaşılır olup olmadığı ve ne kadar süre gerektiğini belirlemek için deneme yapılmıştır. Soruların yazılı olarak sorulmasının nedeni öğrencilerinin kayıt sırasında heyecanlanarak sorulara yanıt vermekten kaçınmaları ve araştırmaya ön yargıların karışması sınırlılığını kaldırmaktır.

Verilerin Analizi

Veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Çözümlemede doğrudan öğrenci ifadelerine yer verilmiştir. Veri toplama araçlarındaki sorulara tek tek öğrencilerin verdiği cevaplarının analiz edildiği veriler kategorileştirilerek temalar oluşturulmuştur ve daha sonra bu temalar çözümlenmiştir. Tekniğin kullanımında, özdeş verileri belirli tema ve kavram çerçevesinde toplamak ve bunları organize ederek anlamlandırmak önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

BULGULAR

3.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın birinci alt sorusunda katılımcılara; "Sosyal bilgiler derslerinde kullanılan hangi tür materyaller (ders araç-gereci) öğrenmenizi daha iyi sağlar? Nedenleriyle birlikte açıklar mısınız?" şeklinde yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edilerek Tablo 1'de özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların hangi tür materyallerin öğrenmeyi daha iyi sağladığına yönelik görüşleri.

Kategoriler	f	%
Belgesel	5	25
Oyun	3	15
Üç boyutlu maketler	3	15
Resim	3	15
Video	2	10
Canlandırma	1	5
Tiyatro	1	5
Gezip görmek	1	5
Deney	1	5
Toplam	20	100

Tablo 1 incelendiğinde katılımcı öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde en fazla öğrenmeyi sağlayan materyale belgesel cevabı verdiği görülmektedir. Yine oyun, üç boyutlu maketler ve resim gibi materyallerin öğrenmeleri kolaylaştırıp akılda kalıcılığı sağladıklarını düşünmektedirler. Katılımcı öğrencilerin çok farklı cevaplar vermesi farklı zekâ alanlarına sahip olduğunu gösterir. Belgesel cevabının yüksek frekansa sahip olması, Dale'nin yaşantı konisinde bahsi geçen, öğrenmenin gerçekleşmesi için farklı duyu organının etkin ve bir arada kullanımı, öğrenmelerin o denli iyi ve kalıcı olacağına dayandırılmaktadır (Çilenti, 1979:40).

İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunda katılımcılara; “Sosyal bilgiler dersinde belgesel izlemek ister misiniz? İsterseniz hangi tür belgeselleri izlemek istediğinizi nedenleriyle birlikte açıkla mısınız?” şeklinde yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edilerek Tablo 2’de özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların, sosyal bilgiler dersinde hangi tür belgesel izlemek istediklerine dair görüşleri.

Kategoriler	f	%
Tarihi	4	40
Hayvan	3	30
Doğa	1	10
Biyografi	1	10
Bilim ve Teknoloji	1	10
Toplam	10	100

Tablo 2 incelendiğinde katılımcı öğrencilerin en fazla tarihi belgeseller izlemek istedikleri görülmektedir. Tarih konularının somutlaştırılmasının en iyi yöntemlerinden biri de belgesel ve film gibi sanat dallarıdır. Günümüz gençliğinin bilimsel ve teknolojik gelişmelere olan ilgi ve merakı yüksektir. Teknoloji aracılığıyla çoğu kavram somutlaştırılabilmektedir. Görsel imaj ve video tarihi anlamlandırma ve bütünsel bakış sağlamaya önemli katkılar sunmaktadır (Chansel, 2003b:55). Bu nedenle tarihi konular öğrenilirken katılımcı öğrenciler belgeseli tercih etmektedir. Tarihi belgesellerden hemen sonra ise üç frekansa sahip hayvan belgesellerinin olması bu belgesellerin öğrencilerin ilgi alanına girdiğini göstermektedir. Hayvan belgesellerinin öğrenciler tarafından tercih edilmesinin sebeplerinden biri de vahşi doğayı sınıf ortamında ve tehlikeden uzak bir şekilde öğrenebilmeleri etkili olmaktadır.

Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusunda katılımcılara; “Sosyal bilgiler derslerinde izletilen belgesellerin süresi ne kadar olmalıdır? Konu hakkındaki düşüncelerinizi sebepleri ile birlikte yazar mısınız?” şeklinde yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edilerek Tablo 3’te özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların, belgesel sürelerinin ne kadar olması gerektiği hakkındaki görüşleri.

Kategoriler	f	%
Kısa (3-5 dk)	1	10
Orta (15-30 dk)	7	70
Uzun (30-60 dk)	2	20
Toplam	10	100

Tablo 3 incelendiğinde katılımcı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde izlemek isteyecekleri belgesellerin orta uzunlukta (15-30 dakika) olmasını tercih etmişlerdir. Tercih nedenlerini “uzun olursa; sıkılırım, beynin kapasitesini aşar, ders yetişmez, kısa olursa; çabuk biter, bir şey anlamam, ayrıntı az olur...” şeklinde açıklamışlardır. Atabey belgeselleri otuz dakika olan örneklerden uzun metrajlı olanlara diyerek belgeselleri uzun metraj ve kısa metraj olarak iki ayırmıştır (Atabey, 2005:218). Tablo 1’deki veriler ders materyali olarak sınıf içinde kullanılacak belgesellerin 30 dakikayı aşmayan, kısa belgesellerin tercih edildiği net bir şekilde görülmektedir.

Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın dördüncü sorusunda katılımcılara; “Sosyal bilgiler derslerinde düz anlatım yerine belgesel kullanılması öğrenmelerinizi nasıl etkilemektedir? Olumlu etkiler ise nedenleri nelerdir? Olumsuz etkilemekte ise nedenleri nelerdir?” şeklinde yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edilerek Tablo 4’te özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların, derste düz anlatım yerine belgesel kullanılmasının öğrenmelerini nasıl etkilediğine dair görüşleri.

Kategoriler	f	%
Öğretici	7	70
Akılda kalıcı	4	40
Anlamayı kolaylaştırıcı	4	40
Eğlenceli	4	40
Akıcı	1	10
Toplam	20	100

Tablo 4 incelendiğinde katılımcı öğrencilere sosyal bilgiler derslerinde düz anlatım yerine belgesel kullanılmasının öğrenmeleri nasıl etkiler sorusuna tamamı olumlu cevabı vermiştir. Nedenleri tablo 4’de sıralanmış olup, belgeselin öğretici ve anlamayı kolaylaştırıcı yönleri ön plana çıkmıştır. Beydoğan, belgesel gibi, yazılı ve görsel araçlar ile öğrenmeler daha az emekle öğrenilmesini sağladığı gibi öğrenciye gerçekçi yaşam deneyimleri sunduğu, bilginin somut ve kalıcı olmasını sağladığı görüşü tablo 4’teki verileri doğrulamaktadır (Beydoğan, 2007:106).

Beşinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın beşinci sorusunda katılımcılara; “Sosyal bilgiler derslerinde kullanılan belgesellerin sizi geliştirdiğini düşünüyor musunuz? Geliştirdiğini düşünüyorsanız hangi yönlerden geliştirdiğini yazar mısınız?” şeklinde yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edilerek Tablo 5’te özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların, belgesel izlemenin kendilerini geliştirip geliştirmedine dair görüşleri.

Kategoriler	f	%
Somutlaştırma yeteneği sağlar	4	40
Sosyalleştirir	2	20
Farklı bilgiler öğrenmeyi sağlar	2	20
Meraklı ve araştırmacı yapar	1	10
Pekiştirme yapmayı sağlar	1	10
Toplam	10	100

Tablo 5 incelendiğinde katılımcı öğrencilerin belgesel izlemenin kendilerini geliştirip geliştirmedine sorusuna tamamı geliştirir cevabını vermiştir. Katılımcı öğrenciler en çok hangi yönden geliştirdiğine ilişkin olarak; somutlaştırma yeteneği başta olmak üzere, farklı bakış açısı kazandırdığı, sosyalleştirdiği, farklı bilgiler öğrenmeyi sağladığı, merak duygusu geliştirdiği, araştırmacı yaptığı ve pekiştirme yapmayı sağladığı gibi cevaplar vermişlerdir.

Altıncı Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın altıncı sorusunda katılımcılara; “Sosyal bilgiler derslerinde belgesel kullanımına ileriki eğitim süreçlerinizde devam edilmesini ister misiniz? Neden? Evet, çünkü; Hayır, çünkü;” şeklinde yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edilerek Tablo 6’da özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların, belgesel izlemeye ileriki eğitim süreçlerinde de devam edilmesini isteyip istemediklerine dair görüşleri.

Kategoriler	f	%
Konuları anlamayı sağlar	4	40
Kolay öğrenme sağlar	2	20
Eğlenceli	2	20
Aktif öğrenme sağlar	1	10
Akılda kalıcı	1	10
Toplam	10	100

Tablo 6 incelendiğinde katılımcı öğrencilerin tamamı ileriki eğitim süreçlerinde de belgesel izlemeye devam etmek istediklerini söylemiştir. Sebep olarak da konuları daha iyi anlamayı sağladığı görüşünü sunmuşlardır. Ayrıca kolay öğrenme sağlayan, eğlenceli, bilgilerin aktif öğrenilmesini sağlayan, akılda kalıcı şekilde görüş belirtmişlerdir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada altıncı sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde belgesel kullanımına yönelik görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın birinci sorusuna verilen cevaplara katılımcı öğrencilerin birçok farklı materyal ve yöntemi sıraladığı görülmektedir. Bunların içinde en fazla frekansa sahip cevap belgesel kategorisi olduğundan

sosyal bilgiler dersindeki etkileri açık bir şekilde görülmektedir. Öğrencilerin verdiği cevaplar arasında, kendi öğrenmelerine hitap eden, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, akılda kalıcı yöntemlere öncelik vermeleri sonucu hem görsel hem işitsel özelliğe sahip belgesel cevabı ön plana çıkmaktadır. Araştırmanın ikinci sorusunda belgesel izlemek isteyip istemedikleri sorusuna katılımcı öğrencilerin tamamı izlemek istediklerini söylemişlerdir. İzlemek istedikleri belgesel türüne ise en çok tarihi ve hayvanlar alemini anlatan belgeseller cevabını vermişlerdir. Günümüzde belgesellerin çok farklı çeşitleri vardır, bazı filmler, sokaktaki insan ve gündelik hayat, şov programları gibi konuları olanlar bunlardan bazılarıdır (Atabey, 2005:218). Dolayısı ile sosyal bilgiler gibi hayatı öğreten bir derste yine hayatın içinde geniş bir konu alanına sahip belgesellerin kullanımını, katılımcı öğrencilerin tamamının istemesi sonucunu doğurmuştur. Araştırmanın üçüncü sorusunda ise belgesellerin süresinin ne kadar olması gerektiği sorusuna 15-30 dakika olması gerektiği cevabını veren katılımcı öğrenciler, belgesel uzun olursa sıkılacaklarını, kısa olursa bir şey anlamayacaklarını, 15-30 dakika olması halinde belgesel bittikten sonra üzerine konuşabilecekleri bir zaman diliminin kalması gerekliliğini dile getirmişlerdir. Böylece izletilen belgesellerin kısa metrajlı olmasının öğrenci ilgi ve dikkati üzerinde daha etkili olacağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin öğrenci sorularına hazırlıklı ve konuya hakim olabilmeleri için filmi daha önceden izlemeleri önerilmektedir. Belgesellerden istenilen sonucun alınması için konuyu pekiştirmesi ve önemli noktaların açığa çıkarılması amacıyla daha önceden bir değerlendirme formu hazırlanarak uygulanması da önerilmektedir. Araştırmanın dördüncü sorusunda sosyal bilgiler dersinde düz anlatım yerine belgesel kullanılmasının öğrenmelerini nasıl etkilediği sorusuna katılımcı öğrencilerin tamamının olumlu etkiler cevabı verdiği görülmüştür. Nedenini ise belgeselin, akıcı, akılda kalıcı, anlamayı kolaylaştırıcı, eğlenceli ve öğretici oluşu şeklinde sıralamışlardır. Bu durumda belgeselin etkili bir ders aracı olabileceği sonucuna varılmıştır. Araştırmanın beşinci sorusunda katılımcı öğrencilere belgeselin kendilerini geliştirip geliştirmediğine yönelik görüşlerinin tamamında geliştirir cevabını vermişlerdir. Özellikle somutlaştırma ve farklı bilgi öğrenme açılarından kendilerini geliştirdiklerini belirten öğrencilerin daha az emek ve çaba ile daha çok ve kolay bilgi öğrenmeyi hedefledikleri sonucuna ulaşılmıştır (Beydoğan, 2007:106). Soruya verilen cevaplardan biri de ‘sosyalleştirir’ olması günümüz gençliğinin sosyalleşmeyi dış ortamda değil de sosyal medya ortamlarında sosyalleşmesinin yansımaları olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın beşinci sorusunda katılımcı öğrencilere sosyal bilgiler derslerinde ileriki eğitim süreçlerinde belgesel izlemeye devam etmeyi isteyip istemediklerine tamamı evet yanıtını vermişlerdir. Konuları anlamayı kolaylaştırması ve böylece daha kolay öğrenmeyi sağladıklarını söyleyen katılımcı öğrencilerin bir buçuk yıl boyunca derslerde, işledikleri konular ile ilgili belgesel izlemeleri yapılan uygulamanın doğruluğunu ortaya koymaktadır. Araştırma bulgularına dayanarak, Paul Rotha’nın belgesel hakkında hiçbir ‘felsefi ve eğitici’ yönünün olmadığı tezi çürütülmektedir (Rotha, 2000:67). Belgesel hem öğrencilerin eğitiminde hem de yetişkin eğitiminde kullanılabilir bir sanat dalıdır. Öğrenenin yaşına göre süresine dikkat edilmesi gerektiği ortadadır. Diğer taraftan sınıf içindeki öğretmen rolünü etkilediğinden, dersin yetiştirilmesi gereken planlı bir öğretim programı olduğundan ve bazen filmlerin öğrenci tarafından eğlence amacı gibi görülmesinden dolayı filmlerin öğretim sürecindeki kullanımları kısıtlanmaktadır (Akbaş, 2011:15-7).

Sonuç olarak, belgeselin (daha çok kısa metrajlı belgeselin), sosyal bilgiler derslerinde kullanımının öğrencinin ilgisini çeken ve öğrenmede kalıcılığı sağlayan etkili bir öğretim materyali olduğu tespit edilmiştir. Özellikle öğrencilerin ilgisini çeken tarihi ve hayvan belgesellerine derslerde yer verilmesi faydalı olacaktır. Derslerde kullanılan belgeseller öğrencilerin yaşına uygun olmalıdır. Belgeseller ne çok uzun ne de çok kısa olmamalı, 15-30 dakika olmalıdır. Belgeselin öğretim materyali olarak kullanılması öğrenciye olumlu katkı sağlar ve öğrenciyi farklı açılardan geliştirerek düz anlatımın sıkıcılığından kurtarır. Sosyal bilgiler derslerinde belgesel kullanımı daha fazla duyu organına hitap ettiğinden konuların daha somut ve kalıcı olmasını sağlar. Somutlaştırılması zor olan tarihi konuların daha iyi anlaşılmasını ve vahşi doğa ya da tehlike içeren diğer doğa olaylarının sınıf ortamında güvenli bir şekilde işlenmesine destek olur. Ayrıca öğrencilere eğlenceli bir eğitim ortamı oluşturduğundan katılımcı öğrenciler ileriki eğitim süreçlerinde de derslerde belgesel-kısa film araçlarının kullanımına devam etmek istemektedirler. Tüm bu nedenler göz önünde bulundurularak müfredata ‘belgesel dersi’nin konulması önerilmektedir. Bir diğer öneri ise derslerin zamanında yetişmesi açısından belgeseller ev ödevi olarak verilip, ders esnasında önceden hazırlanan çalışma yapıları ile değerlendirilmesinin yapılması şeklindedir. Sosyal bilgiler alanında daha önce belgeselin ders materyali olarak kullanımının etkililiğine yönelik araştırmanın yapılmamış olması nedeniyle ile yapılan çalışmanın alan yazına önemli katkısının olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akbaş, O. (2011). “Bir Öğrenme Nesnesi Olarak Eğitsel Kısa Filmler: Öğretmen Adaylarının Çektikleri Eğitsel Kısa Filmler Üzerine Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 27: 15-27.

- Akbaş, O.; Cananoğlu, S. & Ceylan, M. (2015). “Eğitsel Kısa Film ve Videoları Yeniden Düşünmek: Eğitsel Kısa Film ve Video Yarışmasına İlişkin Bir Değerlendirme”, Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 8(2): 282-296.
- Atabey, M. (2005). “Belgesel Film Yapımında Yeni Yönelimler ve Melez Formlar: Yeni Düşünceler”, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 1(1): 217-227
- Beydoğan, H. Ö. (2007). “Öğrenme Öğretme Süreci”. (Ed. Gürbüz Ocak), Öğretim İlke ve Yöntemleri ss. 99-135, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Chansel, D. (2003). Beyaz Perdedeki Avrupa (Çev:Nurettin Elhüseyni), Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Çilenti, K. (1988), Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Fraenkel, J. R.; Wallen, N. E. & Hyun, H. H. (2012). How to design and evaluate research in education. McGraw-hill, New York.
- Gündeş, S. (1989). “Belgesel Filmin Yapısal Gelişimi Türkiye’ye Yansıması”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Merriam, S. B. (2009). Qualitative Research: A Guide To Design And İmplementation, Jossey Bass A Wiley Imprint, San Francisco.
- Pembecioğlu, N. (2005). Belgesel Film Üstüne Yazılar, Babil Yayıncılık, İstanbul.
- Rotha, P. (2000). Belgesel Sinema. (Çev:İbrahim Şener), İzdüşüm Yayınları, İstanbul.
- Seyhan, İ. (1998). “Tarihsel Olayların Televizyona Yansıtılmasına Bir Örnek: “Kurtuluş”” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.